

ВЕРТЕП

ДІЯ I

Сцена 1

Темна кімната. На столі горить лампада. Йосиф сидить, упершись ліктем в стіл.

Йосиф: Вона нічого не говорить. Щось приховує? Чому вона не хоче чесно й відкрито розповісти мені, як це сталося? А може, з нею трапилось щось дуже важке, нещастя? Можливо боїться? Господи, що я маю робити? Що я маю робити з усім цим?

Встає і ходить по кімнаті.

— Ні, знаючи Маріам, я б ніколи не подумав, що вона зрадить. Я їй вірю, не можу не вірити їй. Ті очі, майже як у дитини... але чому вона мовчить? Може, це все лише сон?

Входить друг, молодий чоловік.

Друг: Йосифе, ти такий сумний. Щось трапилось?

Йосиф: Знаєш... увесь мій світ раптом завалився. В одну мить. Я думав, скільки щастя спіткало мене, а тепер...

Друг: Що?

Йосиф: : Краще б не казати.

Друг: Маріам, дочка Йоакима, я вгадав? Я маю на увазі, це дійсно так, як кажуть...

Йосиф: Так, але...

Друг: Люди починають пліткувати. Це дуже погано. Але не хвилюйтеся, якщо ти зараз будеш діяти розумно, серйозного розголосу не буде. Ти повинен вберегти своє добре ім'я від наклепу. Тінь в першу чергу падає на тебе. Доведи свою невинність, ти ж праведник.

Йосиф: А як, на твою думку, я маю діяти?

Друг: Роби так, як наказує Закон Мойсея.

Йосиф: Мені шкода...

Друг: Кого? Її? Адже вона...

Йосиф: Мовчи! Не кажи нічого про Маріам. Вона особлива жінка, не смій навіть пальцем її торкатися!

Друг: Ой! Я бачу, вона спритно тебе спокусила. Але хіба вона тобі не дорожча за Закон? Що ти більше любиш, закон Божий? чи жінку?

Йосиф: Твої слова гіркі. Закон Господній — моя радість і моя пісня. Але Маріам...

Друг: Ти її любиш. Але я тебе не розумію. Будь здоровий, мені треба йти.

Йосиф: Будь ласка, тримайте це в таємниці. Нехай ця розмова залишиться між нами.

Друг: Ти можеш бути спокійним. До побачення, Йосифе!

Друг йде. Йосиф залишився сам.

Йосиф: Що я люблю більше, Божий Закон чи Маріам? Господи! Я боюся, я боюся в цьому зізнатися, але, здається, я люблю її більше за все. Ти, Господи, будь суддею моєї справи. Хочу дотримуватися Твого Закону, але не можу дозволити, щоб засудили Маріам, ні, я не переживу цього.

Він падає в крісло за столом, прикриваючи очі рукою. Через деякий час рішуче встає.

Йосиф: Мені треба з нею поговорити, нарешті про все дізнатися. Між нами не може бути секретів!

СЦЕНА II

Марія вагітна. Мовчки сидить при куделі і пряде нитку. Вона дуже зосереджена. Входить Йосиф.

Йосиф: Маріам!

Марія обертається до нього, трохи стурбована.

Йосиф: Маріам, я прийшов поговорити з тобою.

Марія опускає очі й мовчить.

Йосиф: Я твій чоловік. Не може бути, що ти щось приховуєш від мене. Скажи мені всю правду.

Марія надалі мовчить.

Йосиф: Будь ласка... тобі нічого не буде. Те, що ти зробила мені, завдало великий біль, моє серце розривається. Але... я не буду тебе карати. Скажи мені, прошу.

Марія починає плакати.

Йосиф: Хтось тебе скривдив? - *присідає біля неї*, - нічого тобі не буде, якщо признаєшся.

Марія: Я не в стані сказати...

Йосиф: Ти повинна, Маріам...

Марія хитає головою.

Йосиф: В ім'я Адоная, закликаю тебе, моя дружино, сказати мені всю правду!

Від цих слів Марія здригається, але спокійно відповідає:

Марія: Йосифе, навіть якби я хотіла, я не можу цього зробити. Це все за межами мене. Все, що я можу тобі сказати, це лиш те, що мене не торкався жоден чоловік. Я діва.

Йосиф, *дивлячись на її живіт*: В ім'я Господа ти так кажеш? Ти не боїшся Господа?

Марія: В ім'я Господа кажу тобі, я незаймана.

Йосиф: То чия це дитина?

Маріам опускає очі. Настає тиша. Переляканий Йосиф вибігає, залишаючи її одну.

Марія: Господи, я благаю Тебе, просвіти серце Йосифа, щоб він не страждав через мене. Всемогутній Боже, для якого немає нічого неможливого. О мій бідний Йосиф...

СЦЕНА III

Синагога. Йосиф молиться вголос:

Йосиф: Боже мій, Ти усіма милосердно керуєш, усіма управляєш, усіма піклуєшся! Чому ти допустив мені таке нещастя? Чому ти покинув мене? Маріам, жінка, про яку я мріяв, мене лякає. Каже, що незаймана, а виношує дитину. Може вона з глузду з'їхала від розпачу? Бідна дівчина. А може, вона й справді не знає чоловіка? То що ж це за дитина? То як я можу все ще бути чоловіком тієї, котра несе в собі таку страшну таємницю? Або це все фарс?

Йосиф виходить із синагоги. Його зустрічає старий чоловік у волохатому кожусі.

Дід: Чому ти вагаєшся, Йосифе?

Йосиф: Звідки ти мене знаєш?

Дід: Я багато подорожую по світу, багато бачив, багато знаю. І тебе, чоловіче, знаю. Скажу тобі по правді, не вагайся віддалити Марію. Відвези її кудись далеко-далеко і покинь. Інакше у тебе почнуться такі труднощі, що ти не зможеш з ними впоратися.

Йосиф: *здивований:* Ти пророк?

Дід: Можливо й пророк ... пророк, не пророк, - а правду тобі скажу!

Йосиф: Не можу цього зробити. А що, якщо вона насправді носить дитя, будучи дівою??

Дід: Ха-ха-ха! Дівою? Молодий чоловіче! Повір, це витончена брехня. Не вір її невинним очам. Жінки можуть прикидатися ангелами, але насправді всі вони...

Йосиф: *перериває:* Марія не така! Вона інакша, ніж усі жінки, в ній є щось...

Дід: Щось! — *Озирається по дорозі і знаходить суху колоду, бере в руки,* — бачиш ту колоду? Як неможливо, щоб цей пень розпустив зелене листя, так і діва ніколи не може народити. Ти це бачив? Запам'ятай добре!

Йосиф: Чому ти мені це говориш? Хто ти?

Дід: Хе-хе-хе! (зникає)

Йосиф: Що це все означає? Господи допоможи мені....

СЦЕНА IV

Індія. Двір царя Мелхі. Цар стоїть на терасі палацу і дивиться в телескоп. До нього підходить слуга.

Слуга: Ваша величносте, царю Мелхі, ось прибули вчені та філософи з усієї Індії.

Цар Мелхі: Нехай увійдуть.

Входять троє старців у тюрбанах, окулярах та з сувоями в руках.

Цар Мелхі: Зірка, яку я бачив у двадцятому радіусі тринадцятого кола північної півкулі небозводу, наче збільшується й починає рухатися на захід. Дивне явище, я ніколи раніше не бачив нічого подібного.

Вчений I: У книзі Великих Раг написано, що зірка перетне небо і землю, і відтоді почнеться новий світ. Але чи це зірка?

Вчений II: Великі пророцтва минулого говорять, що зірка має з'явитися на Сході і піде на Захід, бо в Палестині народиться великий Цар, який буде Сином Божим.

Цар Мелхі: У Палестині? Адже династія великого царя Давида вже давно перервана, його нащадки збідніли і невідомо, чи хтось із живе донині. Правда, сьогодні там царює Ірод, але він не є нащадком Давида. Євреї все ще чекають на народження цього сина Давида як на порятунок. Хтось із вас щось знає про це? Хтось знає іврит?

Вчений III: Я знаю. І я маю з собою їхнє пророцтво про народження сина Давида. Почекайте... Ось воно тут... Ісая! Пророк Ісая: «І вийде жезл із пня Єссея», — додає з-під окулярів — тобто батька царя Давида — і вийде пагін із його кореня... Спочине на ньому Дух Господній, Дух мудрості й розуму, Дух знання й страху Господнього...».

Цар Мелхі: Ви сказали: "із пня Єссея?" Тож дерево роду Давида мусило повністю загинути, висохнути, перетворитися на до нічого непридатний пеньок, щоб тепер видати з себе щось зовсім нове, царя, який буде відрізнятися від усіх попередніх царів! Так?

Вчені: Добре говориш, царю!

Цар Мелхі: Цікаво, де народився той цар, хто його батьки, як це все виглядає... Ні, я маю туди йти. Небеса! Як я вдячний вам за те, що можу жити в той час, коли народився цей Цар царів! Сідлайте коней! Ми їдемо в путь!

ДІЯ II

СЦЕНА I

Йосиф сидить у своїй майстерні й працює. Міркує вголос.

Йосиф: Ой, горе мені, горе мені... Що я тепер робитиму? Маріам ... ти зламала все моє життя. Але я люблю тебе і не хочу твоєї смерті!

Господи! Ось вона - єдина радість моїх очей, розрада серця мого, що ти мені подарував. Ось Маріам, моя душа. Ти дав мені її і забрав. Нехай буде благословенним твоє ім'я! Я не розумію, що відбувається, мені зрозуміло лише одне: я більше не можу бути її чоловіком.

Я вирішив. Дам їй свідоцтво про розлучення, а сам піду таємно. Зникну. Аби тільки врятувати їй життя. А я якось далі буду жити один. Так - дам їй волю і сам піду. Так, це єдиний вихід.

Кілька разів б'є молотком, витирає піт, позіхає і засинає, притулившись до верстака. Чоловік у білому вбранні підходить ззаду, стає за спиною Йосифа і урочисто промовляє:

Ангел: Йосифе, сину Давида!

Йосиф раптом прокидається і повертається.

Ангел: Не бійсь узяти Марію, твою жінку, бо те, що в ній зачалось, походить від Святого Духа. Вона породить сина, і ти даси йому ім'я Ісус.

Вимовляючи ці слова, ангел кладе руку на чоло Йосипа, змушуючи його знову повільно опустити голову до столу і заснути. Коли Йосиф засинає, ангел відходить.

СЦЕНА II

Входить Марія. Йосиф встає.

Йосиф: Маріє! Тепер я знаю, тепер розумію! Вибач, що сумнівався, що я завдав тобі стільки болю своїми підозрами ... а тепер ... я навіть не знаю, як бути з тобою, моя дружино ... Беру тебе до себе і буду служити тобі вірою і правдою .

Марія: Йосифе, ну що ти, це я тобі служитиму! Я благала Господа, щоб Він сам тебе просвітив. Нехай буде благословенний Бог, що Його воля виконується у всьому, навіть у нашому незнанні.

Йосиф: Уві сні ангел назвав мене «сином Давида». А я вже сам забув, що належу до родини, яка споріднена з родом Давида! Ангел нагадав мені про це, хоча я ніколи не вважав себе сином Давида. Через нього ангел нагадав мені про мою батьківщину...

Марія: Ти маєш на увазі цей наказ кесаря?

Йосиф: Ти вже знаєш про це? Так, кесар наказує кожному повернутися до місця походження і там зареєструватися. А я так давно не був у Віфлеємі, що не знаю, чи ще живі там мої родичі.

Марія: У тебе там велика родина?

Йосиф: Ні. Мої батьки вже померли. У мене ще було два дядька з боку матері та тітка з боку батька. Дядьки були вже в літах, коли я виїжджав з Віфлеєму, але моя тітка молода і має велику родину. Думаю, ми спробуємо податися до неї.

Марія: Коли ми вирушаємо в дорогу?

Йосиф: Чесно кажучи, я боюся за тебе. Ми підемо через Самарію, а потім в Юдею, в гори. Це небезпечно. Коли прийде твій час, що ми будемо робити?

Марія: Не бійся. Цей наказ імператора був виданий не без Божої волі. Очевидно, Він має народитися у Вифлеємі.

СЦЕНА III

Ірод тривожно дивиться у вікно. Навколо нього неспокійно ходить слуга Моше (відповідник вертепного «жида»).

Ірод: Що це за натовп я тут бачу!

Моше: Як ти, царю, думаєш?

Ірод: Тссс! Дурню! Хіба ти не бачиш: три царі йдуть до Єрусалиму з верблюдами, ослами та великим військом. Мабуть, хочуть воювати!

Моше: Не гнівайся і дозволь мені сказати, що так війною не входять до міста. Мабуть, посольство якесь. Подарунки везуть!

Ірод: Ти порожня голова! Що ти знаєш про війни! Розумієш? Вони нас хочуть обдурити! Тут подарунки, подарунки! Знаю я їхні подарунки! *До слуги:* Іди, дізнайся, чого вони хочуть!

Моше: Так, благословенний царю!

Ірод: Усі чигають на мій трон! Народ бунтує, власні сини роблять змови. Уб'ю їх всіх! А тут ще їдуть з Персії, чи хтозна звідки! Вони знову захотіли Єрусалима. У-у-у! Тож я покажу їм, хто такий Ірод! Усі побачать, що зі мною ніхто не зрівняється!

Вбігає Моше

Моше: Ваша величносте! Цар Індії, цар Персії та цар Аравії - всі вони приходять із миром, і хочуть бачитись із тобою, царю!

Ірод з іронічною посмішкою: Так, так, нехай заходять, (лицеміри)

...

Входять царі з перекладачем. Ірод сідає на троні і промовляє.

Ірод: Здрастуйте, дорогі й шановні царі! Я радий вітати вас у цьому святому місті. Що привело вас сюди з таких далеких країв?

Цар Мелхі: балюм, майкарті салімалята. Кукум басурма ревірон.

Перекладач: На Сході з'явилася зірка, яка повела нас на Захід. Вона привела нас аж сюди.

Цар Вальтазар: К'яву Сіону маайяху. Соджу кувой кувой.

Перекладач: Ця зірка означає, що на Сіоні народився великий цар.

Ірод стурбований, запитує з цікавістю: Царю? Як ви знаєте, що зірка означає царя?

Перекладач: Соджу сусюм мелек.

Цар Гаспар: Макімерту оланта сіконіус віда. Салакуні івену міяху.

Ірод до перекладача сердито: Що? Що він сказав?

Перекладач: Про це говорять наші святі книги, де правда непогрішна.

Ірод кричить: Що це за книги? Я не вірю вашим книгам!

Цар Мелхі: Куджам мелеті зінзігу таніт. Зурум мелек палестініті балюм.

Перекладач: І зірка, і книги, також ваші, царю, говорять, що тут, в Палестині, народився цар.

Ірод: Ви прийшли змовитися проти мене!? Цар народився в моїй країні, а я цього не знаю, це якийсь бунт?

Перекладач: Куджум бат.

Цар Гаспар: Віло кулімо сібум курупе.

Перекладач: Найсвітліший царю! Якщо ти нам не віриш, нехай ваші книжники і тлумачі пророцтв пояснять причину нашого приходу.

Ірод: Приведіть книжника! Негайно!

Входить книжник в окулях із сувоєм, розгортає його, здуває пил і читає пророцтво про народження Месії.

Ірод (до книжника): Це може бути правдою, що саме в Ізраїлі народився цар?

Книжник: Ізраїль віддавна чекає появи нащадка Давида, який, як і було обіцяно, посяде трон Ізраїля на віки вічні.

Ірод: Посяде трон Ізраїля на віки вічні... Дорогі мої гості! Я дуже радий, що ви завітали до нашого царства! Це велика честь, що в моїй державі народився той, кого чекає весь Ізраїль. Ідіть з миром, привітайте новонародженого. А коли повернетесь, дайте мені точну інформацію про те, де він знаходиться. Я теж піду і поклонюся йому. *(до перекладача)* перекладай!

Перекладач: саймай відум колюм басай.

Царі та тлумач чемно вклоняються Іроду й йдуть, залишаючи його одного. Входить Моше.

Ірод: Як ти думаєш, що нам робити зараз?

Моше: почекаати тихо, а тоді вони нам, а ми за ними: хоп! І вже!

Ірод: Ти дурню! Тоді ми підемо і попрощаємося з Ним назавжди.

ДІЯ III

СЦЕНА III

Виття вітру. Йосип допомагає Марії, яка важко дихає.

Марія: Я розумію її, що вона не хотіла нас впустити. Якби я не мала народжувати, було б інакше.

Йосиф: Але саме зараз тобі найбільше потрібні тепло і спокій. Що нам робити? Куди нам йти?

Марія: Будь-де. Якби ми тільки знайшли дах над головою. Мабуть, наближається негода.

Йосиф: Може, тут нас пустять?...*стукає у двері.*

Голос з-за дверей: Що?

Йосиф: Нам потрібне місце для ночівлі. Дружина родить, нам нікуди йти.

Голос з-за дверей: Тут немає місця. Ось підніміться трохи, знайдете стайню. Я не можу вас прийняти сьогодні.

Йосиф і Марія мовчки відходять. Раптом Йосиф показує рукою на печеру.

Йосиф: Мабуть, це і є печера, про яку згадував цей чоловік. Посиди тут, а я побіжу і швидко знайду житло. Я впевнений, що знайду нормальну кімнату.

Марія: Ні, Йосифе, краще знайди мені акушерку. Здається, вже починається...

Йосиф: іду, Маріам.

Йосиф йде, і раптом за ним появляється світло і спів ангелів. Ангели в білому приходять і стають над печерою, Йосиф, дивлячись прямо перед собою, не обертаючись, говорить:

Йосиф: Я йшов і не йшов. Я подивився на небо і побачив, що воно зупинилося. Подивився на повітря і побачив, що воно наповнене здивуванням, а небесні птахи завмерли в польоті. І подивився я на землю і побачив миску, що там лежала, і робітників, що відпочивали та їли, і їхні руки були в мисці. І ті, що їли їжу, не їли її, і той, хто їв, не піднімав своїх рук, і той, хто підносив її до рота, не ніс її, але обличчя всіх піднялися й дивилися вгору. І я бачив, як вівці йшли, і завмерли, і пастух підняв руку, щоб вдарити їх, і рука його залякла. І я звернув очі

до струмка і побачив кіз, які засунули роти свої у воду, але не пили. І раптом все знову повернулося на круги своя.

Йосиф обертається, він бачить світло і ангелів. Він біжить назад до печери, де бачить Марію з немовлям, падає перед ними на коліна, віддає їм поклін.

СЦЕНА 2

Двоє пастухів. Декорація така ж, як і в попередній сцені. Ангел показує їм своєю рукою на печеру.

Пастух 1: Ангели розповіли нам про печеру і немовля в пелюшках. Але я не розумію, чи це немовля — просто знак, чи він — Месія.

Пастух 2: Він Месія. Я відчуваю це!

Пастух 1: Але чому Месія повинен лежати в печері? Щось тут не так!

Пастух 2: Я вже старий і трохи вже бачив життя. Але повір, те, що ми побачили сьогодні вночі, це щось надзвичайне... Так, це мусить бути правдою!

Пастух 1: Але я вірю, вірю ангелам. Я просто не розумію, чому все це відбувається в нашому селі і з нами. Може це просто сон?

Пастух 2: Ось це місце, нумо, біжімо! *Пастухи заходять в печеру і стають на коліна перед дитиною, кладуть свої дари.*

Йосиф: Що це означає, звідки ви про нас дізнались?

Пастух 2: Сьогодні ми заснули, коли пасли овець. Раптом стало ясно, яскравіше, ніж вдень. І промінь світла почав спускатися з неба.

Пастух 1: Я так злякався! Це був не промінь, а сяючий чоловік з неба. Я впав як мертвий!

Пастух 2: Він сказав, що провіщає нам велику радість і що народився Спаситель, Син Божий. І він наказав нам знайти дитину в яслах.

Пастух 1: А небо було, як вогняна піч, червоне, і як загриміло! Я слухаю, а це не грім, це потужний спів, і такий надзвичайний, що я думав, що не витримаю цієї краси.

Пастух 2: Так, ніби зірки голосно співали на все небо. Про Божу славу і мир на землі вони промовляли людям доброї волі.

Йосиф: Ви говорите незвичайні речі.

Марія: Я назавжди збережу твої слова у своєму серці. Нехай Бог подасть Вам свою благодать.

Звучить колядка, пастухи відходять.

СЦЕНА 3

Пейзаж той самий. Перед сценою виходять три царі.

Цар Гаспар: Здається, ми заблукали. Зірка більше не рухається, стоїть на місці, але немає жодних ознак того, що тут проживає королівська сім'я.

Цар Бальтазар: Я вже втомився. Така довга подорож, і, здається, марна. Це не те місце. Це якась глушина! Ні, я думаю, що зірка зіграла з нами злий жарт, а тепер сміється з нас там, нагорі.

Цар Гаспар: Може ми без потреби сказали про це Іроду? Бідолаха зовсім злякався, а тут... нічого нема.

Цар Бальтазар: Не може бути, щоб весь наш шлях, усі знаки, які вели нас, кожного зокрема й усіх разом, у такий неймовірний спосіб, були лише нашою уявою!

Цар Гаспар: А якщо це так? А якщо це просто астрономічна помилка? А може, зірка віщує народження Короля приблизно через 100 і більше років? Як ти думаєш, Мелхі? Ти найдосвідченіший астроном серед нас.

Цар Мелхі: *сидить зосередженим протягом усієї цієї розмови й роздумує:* Ні, це не може бути помилкою.

Цар Гаспар: Тоді чому ти нічого не кажеш?

Цар Мелхі: Я думаю. Це загадка. Це велика загадка.

Цар Бальтазар: Що ж нам робити, вже пізно, і мені не дуже хочеться розбивати намети на цій пустелі. Що робимо? Будемо шукати більш зручне місце? Чи залишимося тут?

Цар Гаспар: Я не бачу сенсу залишатися тут. Коли ми відпочинемо, то краще побачимо напрямок зірки. Можливо, ми просто думаємо, що вона зупинилася, а виявиться завтра, що вона піде далі?

Цар Мелхі: Я нікуди не збираюся. Ви йдіть, якщо хочете.

Цар Бальтазар: Якщо ти так вважаєш, достойний царю Мелхі, я залишуся з тобою.

Цар Гаспар: В мене інша думка. Я їду геть.

Входить молодий пастух. Побачивши царів, він лякається, падає на коліна і б'є чолом.

Цар Мелхі: Не треба, чоловіче Божий. Ми такі ж люди, як і ти.

Пастух: Що сталося, що такі знатні люди прийшли в нашу бідну країну?

Цар Гаспар: Ми йдемо за зорею із дуже далеких земель. Зоря віщує прихід царя на світ. Усі обчислення показують, що цедесь тут. Небеса говорять про це. Але на землі немає жодних ознак цього. Мабуть, ми помилялися.

Пастух: Ааа, то ви вчені? Так, справді, там, у цій ось печері, народився цар. Я сам не міг повірити, що це справді цар, але ангели сказали нам, що це він. *Кланяється і відходить.*

Цар Бальтазар: Цар! У печері! Просто в цій печері, а не в тій печері, наприклад! Ангели сказали! І кому! Кому?

Цар Гаспар: Все це стає все більш підозрілим.

Цар Мелхі: Таємниця! Таємниця Царя Ізраїлю! Я ніби розумію ... Ми дивимося вгору, піднімаємо наші голови, а тут треба просто опустити погляд нижче! Ми шукаємо мудрості в книгах, а ось простий чоловік, до якого заговорив ангел. Ми хочемо розгадати питання в голові, а відповідь можна знайти тільки в серці. Ми справді страшенно заблукали. Ми вже знайшли мету, а далі блукаємо!

Цар Бальтазар: Чому ж тоді цар у печері? я не розумію.

Цар Мелхі: Якби це був звичайний цар, він би народився в палаці. Це не звичайний цар. Це Син Божий. Тому я дарую йому ладан, запах якого достойний лише божества.

Цар Бальтазар: Якщо це так, як ти кажеш, то ми знайшли більше, ніж очікували.

Царі урочисто входять до печери і стають на коліна перед Марією з Дитям і Йосифом.

Цар Мелхі: Ось пахощі для Тебе, Предвічний. Я сповідаю свого Творця в тобі і вклоняюся Тобі.

Цар Бальтазар: Тепер я розумію, що правда не в зірці, а в тобі, о Сонце. Я визнаю тебе своїм Царем і Королем усіх королів. Тому я дарую тобі золото.

Цар Гаспар: Мій шлях до Тебе був найдовшим, Господи. Тепер моє серце зрозуміло. Ти Месія і визволитель, який піде не шляхом насолоди, а шляхом страждання. Коли я вибирав у подарунок тобі миро – найцінніший плід моєї країни, - я думав, що порадую Тебе цим вишуканим парфумом. Тепер я розумію, що це миро говорить про твою смерть. Але й про твоє безсмертя, бо запах мира — пахощі нетлінні.

Царі адорують Немовля. Звучить спів колядки, темніє. Всі лягають спати. Входить ангел і, поклавши руку на голову Йосифа, каже:

Ангел: Йосифе! Візьми Дитя і Його Матір, і втікайте до Єгипту!

Ангел підходить до царів і каже: Не повертайтеся в Єрусалим і не посилайте до Ірода. Він хоче вбити Дитину.

Ангел виходить, Йосиф встає, обіймає Марію з немовлям і виходить. Царі встають і виходять через інші двері.

СЦЕНА 4

Входить розлючений Ірод, а за ним слуга, який хоче його заспокоїти.

Ірод: Збрехали! Обдурили! Зрадили! Уб'ю! Завтра іду на війну!

Моше: Сссспокійно, найсвітліший царю... не треба йти на війну. У нас немає грошей на війну. Люди бідні, їм нема чим платити податки, на що житиме військо?.

Ірод: Тихо будь, бо зараз велю тебе повісити! Ти теж з усіма проти мене? Так ! Ти також! Ви змовилися! О, я знаю...

Моше: О ні! Ніколи в житті! - *падає на коліна і вдавано б'є перед ним поклони, цілує ручки* — у мене тільки один цар, Ірод!

Ірод: Так? Якщо ти такий вірний мені, іди і приведи його до мене.

Моше: Кого?

Ірод: Ти дурню! Цього царя юдейського!

Моше: Я? царя? Я не можу, я не знаю, я ніколи...

Ірод: А тоо велю тебе повісити за змову з ним!

Моше: Не вели мене вішати, царю. Зрештою, це ж маленьке дитятко. Таке, таакеньке... як ти його знайдеш серед такої кількості маленьких дітей? Якби ти знав де воно...

Ірод: Тобі пощастило, що ти занадто дурний для змови. Ні, ми не будемо шукати дитятко. Іди, скажи командувачу армії, щоб він убив усіх дітей у моєму королівстві, які народилися з моменту появи зірки.

Моше: Усі. Так Так! Який ти мудрий, царю! Ти найрозумніший!

СЦЕНА 5

Ірод сидить на троні сам.

Ірод: Ось я в безпеці. Більше мені ніхто не погрожує. Я відкрив усі змови і придушив повстання. Я знищив усіх дівтаків, щоб жоден зухвалий дівтак не претендував на трон, призначений для мене і для мого потомства. Наш Ізраїль! Єрусалим наш! Нікому не віддам!

Входить ангел.

Ангел: Ти забув одну річ.

Ірод: Хто ти? Ти мені снишся?

Ангел: Ти весь час спиш і сниш. Пора вже прокидатися.

Ірод: Це лише мої думки. Я занадто втомився, тому так. Це дуже важке завдання - бути царем. Велика відповідальність. Гей, дурень, принеси мені заспокійливе і налий кілька крапель!

Ангел: Їх нема стільки. Тобі треба було б прийняти стільки крапель заспокійливого, скільки крапель крові ти пролив, щоб нарешті заспокоїтися.

Ірод: Іди, забирайся звідси, інакше...

Ангел: А інакше що? Ти велиш вбити мене. Хочеш контролювати все. Навіть Бога.

Ірод: Чого ти хочеш від мене?

Ангел: Насправді нічого. Я прийшов забрати тебе звідси. Твоя країна стогне і тремтить від страху перед тобою. Я хочу звільнити її від тебе.

Ірод: Я забороняю! я наказую...

Ангел: Я ангел смерті. Ходімо.

Ірод: Смерть? Т-ти мене хочеш... Вже? Померти? Я не хочу вмирати. О, моє золото, мої корони та трони, як я покину вас? ні, я благаю тебе, не забирай мене ще! - *падає на коліна перед Ангелом і плаче*, - Я так мало, так мало прожив!

Ангел: Чаша вже повна! *він доторкається руками до очей Ірода і той вмирає.*

Входять два пастухи з Ангелом.

Пастух 1: Що я принесу тобі, Боже дитя? Всі мої подарунки дуже убогі. Я подарую тепло своїх обіймів і прийму Тебе всім серцем. Тому що ти даєшся нам і хочеш не наших подарунків, а того, щоб ми тебе приймали.

Пастух 2: Що принесемо Тобі, Господи, в дар? Земля офірує тобі грот, небо - зірку, тварини - тепло свого дихання. А ми, бідні? Найкращою з нас є та, що народила Твого Сина. Це дар Тобі, Господи, від всіх поколінь і народів.

Ангел: Маленьке містечко Віфлеєм відчинило ворота Едему! І тепер люди з ангелами можуть радіти, як тоді, коли вийшли з рук Божих. Нехай радість ангелів і людей наповнить усю землю, бо Христос народився.

Слідує музика, за якою ангели беруть за руки маленьких пастухів і починають разом танцювати.

КІНЕЦЬ